

האקדמיה ללשון העברית
אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון
לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם מר עמרם חזנוב
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 400-12-1 / 400-12-2

- 1 א' בר־אדון: גדרה, אנחנו בַּחצרו, בגינתו של האגרונום,
- 2 ע' חזנוב: =עמרם.
- 3 א' בר־אדון: מר עמרם,
- 4 ע' חזנוב: חזנוב.
- 5 א' בר־אדון: חזנוב. שהוא מן הילדים הראשונים שנולדו בַּגדרָה. אנחנו יושבים ליד הבית
- 6 שבו הוא נולד, ושאביו, בנה,
- 7 ע' חזנוב: =סייע בבניינו.
- 8 א' בר־אדון: סייע בבניינו, ראינו את הדלת שאביו בנה ו־, אביו, אגב, נקרא, איך קראו לו
- 9 הערבים?
- 10 ע' חזנוב: חוֹר־, חוואגיה יעגוב [יעקב] א-נג'אר.
- 11 א' בר־אדון: נג'אר.
- 12 ע' חזנוב: אף על פי שלא היה נגר במקצועו, אלא הוא <מין יד> שהבין בנגרות.
- 13 א' בר־אדון: אהה.
- 14 ע' חזנוב: ובכן, ראשית <החינוך> בגדרָה. כשהייתי ילד בן חמש, עוד דיברו הכול, מה
- 15 שקראו אז ז'רגון. כלומר, יידיש.
- 16 א' בר־אדון: יידיש.
- 17 ע' חזנוב: אני נעשיתי סקרן, כבר היה מעין בית ספר. רציתי לראות מה עושים שם בבית
- 18 הספר. הלכתי לבית הספר, וראיתי מלמד ירושלמי. והוא מלמד את הילדים
- 19 חוֹמָשׁ. [בהגייה אשכנזית]
- 20 א' בר־אדון: אהה.
- 21 ע' חזנוב: ואחד הילדים, כנראה, לא התנהג כְּשורה, הוציאוהו אל הפינה ונתנו בידיו
- 22 מטאטא. את המטאטא קשרו על ידי תחבושת שעטפה את מצחו. המטרה הייתה
- 23 לעשותו לצחוק. כמובן שכל הכיתה צהלה, וגם אני בתוכם. בכל אופן, חזרתי
- 24 הביתה והודעתי לאבא ולאימא, שלבית ספר כזה אני לא אלך!
- 25 א' בר־אדון: (מצחקק)
- 26 ע' חזנוב: אבל לא עבר זמן רב, חובבי ציון, שִׁסְדוּ את גדרָה, שלחו הנה את רבי אברהם
- 27 בנימין סוס. רווק, שכבר אז לא היה כל כך צעיר. אדם חלוש. אבל, אדם שאהב
- 28 את מקצועו והיה מתמסר להוראה, אחרי [מטעים את המילה] שש שעות
- 29 העבודה בבית הספר.

30	א' בראדון : =אהה.
31	ע' חזנוב : גם בבתיים, וגם בשבתות, היה מזמין את הנערים שכבר גמרו את בית הספר,
32	לקרוא אחד העם, ביאליק, מנדלי מוכר ספרים וכן הלאה. בעזרתו, הכרתי עוד
33	בנערותי, בזמן שגמרתי את בית הספר, או קצת לפני זה, הכרתי את
34	הקלסיקאים שלנו. אולי יותר ממה שאני מכיר <ם> היום. זמן קצר אחרי
35	שנתקבל אברהם בנימין סוס לגדרה, נלקח מאיתנו לרחובות. אבל הבילויים
36	מיהרו והלכו לרחובות והחזירוהו בחזרה הנה. וגם הביאו הנה, מן היקב של
37	ראשון לציון, את יוסף ויתקין, שעל שמו קרוי הכפר ויתקין. זה היה אדם
38	מטיפוס אחר. מלא הומור, בעל כוח דיבור רב מאוד. העברית, כמובן, הייתה
39	מדוברת בבית הספר בפי כולנו. אבל, במבטא האשכנזי. לא הספרדי.
40	א' בראדון : מתי זה היה?
41	ע' חזנוב : אני חושב שוויתרנו על המבטא האשכנזי, אולי לפני 65 או 67 שנים. כאשר
42	הבילויים החליטו, סוף סוף אנחנו רק כפר אחד בכל הארץ כולה! כל הארץ
43	מדברת בהברה הספרדית, ואנחנו מתעקשים. לא ייתכן. נדבר גם אנחנו
44	ספרדית. ואז עברנו מן האשכנזים [בהגייה אשכנזית] לספרדית. [מדגיש כל
45	הברה בנפרד, ובסוף המילה ההנגנה יורדת.] החילונו לדבר בהברה הספרדית.
46	אני נולדתי באלף שמונה מאות ותשעים. ובכן, זה היה קצת אחרי שנות, נאמר
47	מאלף שמונה מאות תשעים וחמש, אולי עד, אלף ותשע מאות וחמש, בערך כך.
48	א' בראדון : עד 1905,
49	ע' חזנוב : =כן.
50	א' בראדון : =עוד דיברו בהברה ה'
51	ע' חזנוב : =כן. אני זוכר, אספר לכם,
52	א' בראדון : =כן.
53	ע' חזנוב : מעשייה. בית הספר הלך פעם לטיול לרחובות. היה שולחנות ערוכים וכוסות
54	תה. ישבתי על יד מי שהיה אחר כך, ראש המועצה הראשון של רחובות. [הוגה
55	את הרי"ש בשווא נח.] ראש העיר [מטעים את המילה] הראשון של רחובות,
56	שכחתי ברגע זה את שמו. היה מידידי משפחתנו. והוא שאלני: "מה אתה,
57	שויסה" [בהגייה אשכנזית] "או שויתקה"?
58	א' בראדון : [מצחקק]
59	ע' חזנוב : אמרתי לו: "אתה שותה" [מטעים בקול רם את ההברה האחרונה]; "אני
60	שויסה". [כנ"ל]
61	א' בראדון : [מצחקק]
62	ע' חזנוב : [מצחקק] זה היה סמוך לגמר התקופה ההיא. נו, על ויתקין אין לי להאריך
63	הרבה, כי הוא שירת בגדרה זמן לא רב. אחר כך, עבר לראשון לציון, היה שם
64	למנהל. עשה גדולות. אחר כך, הוא עבר לגליל, ומשם יצאה הקריאה הגדולה,
65	אשר הביאה את העלייה השנייה הנה. [הוגה את הדגש בנו"ן.] ודאי שמעתם על
66	כל זה. הוא היה אדם שהבעת פניו הייתה מלאה מין אירוניה סרקסטית

ידידותית. [קולות ילדים נשמעים ברקע.] קשה לי להגדיר אותה. הוא היה אדם	67
מעניין מאוד. ואברהם בנימין סוס <הוא> היה אדם יותר מיושב. אולי יותר	68
פדגוג ממנו. פחות נואם, אבל יותר פדגוג. והוא התמסר לנו הרבה מאוד.	69
בזכותו, למדתי בגדרה, זו הקטנה, הנדסה [מטעים את המילה] – עד אשר	70
כשבאתי אחר כך לקולג' האמריקני בבירות, השתומם הפרופסור וסט [West]	71
האמריקני, גוי אמריקני גבוה, אסתמטי כנראה,	72
א' בראדון: = [מצחקק]	73
ע' חזנוב: בעל זקן אדום, "הקוֹטָן [בהגייה אשכנזית] הזה יודע, מניין הוא, מניין הוא,	74
מניין הוא מביא את כל זה? מניין למד את כל זה?" זה, לימדני אברהם בנימין	75
סוס. הוא היה מלמד אותנו הנדסה, היה מתרגם מרוסית את כל התאורמות	76
[משפט (במתמטיקה)] וידענו, כולנו, כלומר, התלמידים, כמה היינו? בכיתתי	77
היו שישה, שבעה תלמידים! כל בית הספר מנה 30 תלמידים. אבל ידענו כולנו	78
הנדסה יפה.	79
א' בראדון: בעברית. והוא לימד,	80
ע' חזנוב: = בעברית [מדגיש את המילה בקול רם], כמובן. לשון ההוראה כבר עברה,	81
מאותו הרגע שביקרתי בחיידר, עם המורה והמטאטא שסיפרתי לכם,	82
א' בראדון: = כן.	83
ע' חזנוב: עברה לשון הה<ו>ראה לעברית. ואפילו לשון הנאומים של הגדולים, לאט לאט,	84
עברה לעברית. אבל אבי, שידע את כל התנ"ך על פה, והיה בקיא בעברית, ידע	85
עברית הרבה יותר ממני, בכל זאת, היה מדבר הרבה מאוד יידיש. וַבִּיִּית, היו	86
מדברים יידיש. וכשרצו שהקוֹטָן לא יבין, כלומר, שהמְלָצִיק [ברוסית: ילד] לא	87
יבין, היו עוברים לרוסית. ודיברו כל כך הרבה רוסית, עד שהמלציק תפס	88
והתחיל להבין רוסית.	89
זכורני, כשנסעתי [נשמע: *כשנסעתי] לאמריקה באלף תשע מאות ושתיים עשרה	90
לשם השתלמות, עוד הייתה היידיש [טרטור מכונית ברקע] הלשון המדוברת	91
בפי הגדולים. בינם לבין עצמם, דיברו יידיש. הנוער, כולו דיבר רק עברית,	92
ובהברה ספרדית, כפי שצינתי.	93
א' בראדון: מאז אלף תשע מאות בערך?	94
ע' חזנוב: = אוֹ-,	95
א' בראדון: = אלף תשע מאות,	96
ע' חזנוב: בערך אלף תשע מאות שתיים עשרה, שלוש עשרה. משנים אלו חל השינוי שהכול	97
עברו לדיבור עברי. כשחזרתי ארצה, באלף תשע מאות ותשע עשרה,	98
השתוממתי, הבט נא, אנשים אלה שלא יכולתי לדבר איתם עברית, כולם	99
מדברים עברית. בלי יוצא מהכלל. הלשון העברית נעשתה ללשון הכול [מדגיש	100
כל הברה בנפרד: ה-כול]. מובן שהכול יודעים יידיש. אני מדבר יידיש, קָאָחַד	101
הידיים [מצחקק]. אבל, הלשון העברית נעשתה מדוברת באופן דִי מדויק. אולי	102

103	יותר מדויק מאשר בפי רוב הַסְּפָרִים היום. כמעט בפי הכול.
104	א' בר־אדון: באלף תשע מאות וחמש כבר יכולת לצאת כאן לרחוב, ולראות ילדים משחקים
105	בעברית? [מטעים את הביי"ת].
106	ע' חזנוב: כן. [החלטי מאוד] בוודאי!!! אפילו באלף תשע מאות, אה, ותשעים וחמש,
107	תשעים ושבע, כבר אז דיברו עברית. בלי ספק.
108	א' בר־אדון: מ', מזמן שאתה זוכר את עצמך, וייתכן שאתה זוכר את עצמך בגיל חמש, שש,
109	ע' חזנוב: =כן, אני זוכר, כן.
110	א' בר־אדון: אתה כבר דיברת עם חבריך עברית.
111	ע' חזנוב: בבית הספר, דובר רק עברית.
112	א' בר־אדון: =עברית,
113	ע' חזנוב: =ועליי לציין דבר זה,
114	א' בר־אדון: =בתחילה עברית אשכנזית, כפי שאמרת.
115	ע' חזנוב: עברית אשכנזית. ועליי לציין דבר זה: המורה לא היה מסתפק בעבודתו בכיתה.
116	הוא היה צמוד אל התלמידים בשעת משחקם. ממש כמו שראיתי, הַיְזוּאִיטִים
117	[יְשׁוּעִים] בְּחִיפָה, צמודים אל התלמידים שלהם בשעת משחקם ומתקנים להם
118	את הצרפתית. כך היה המורה שלנו, כאן, צמוד אל תלמידיו בַּחֲצֵר בית הספר
119	ומתקן כל מיני שיבושי לשון. [רעש אופנוע ברקע].
120	ועוד דבר, אני למדתי בבית ספר למל. והיה לי מורה,
121	א' בר־אדון: =אתה למדת בלמל?
122	ע' חזנוב: גמרתי את בית ספר לְמָל, היה לי מורה, ששמו היה גולדסמית'. אני חושב שזה
123	היה בשנים של אלף תשע מאות וחמש, שש. [מטעים את המילה 'מאות'.]
124	א' בר־אדון: =אהה.
125	ע' חזנוב: אני גמרתי בשנה וחצי את כל הקורס, והוצאתי משם ידיעה בגרמנית, שאפשרה
126	לי לקרוא את גתה [במבטא גרמני], את שילר ואת היינה. המורים היו מחזרים
127	אחרינו, מתקנים כל שגיאת לשון.
128	א' בר־אדון: גם המורה סוס וגם המורה,
129	ע' חזנוב: =גם המורה סוס,
130	א' בר־אדון: =ויתקין.
131	ע' חזנוב: גם המורה ויתקין וגם אלה שבאו לעזור להם; היה פעם אדם ששמו כהן, אדם
132	ששמו ויצמן. [וויסמן?>] תמיד היו קשורים לתלמידים. משום כך, דיברו
133	הילדים עברית הרבה יותר צחה, מזו המדוברת היום בפי הַסְּפָרָה.
134	א' בר־אדון: אהה. [רעשים ברקע] עכשיו, יש לי שאלה שכל הזמן מעסיקה אותי. והיא,
135	יצירת המינוח של המשחק העברי. יצירת ההווי של המשחק העברי.
136	ע' חזנוב: ובכן, המשחק המקובל ביותר, מקובל גם כיום,
137	א' בר־אדון: =כן.
138	ע' חזנוב: הרבה מאוד, זה היה, כמובן, 'מחבואים'.

139	א' בר־אדון :	איך קָרְאתם למשחק הזה בהתחלה?
140	ע' חזנוב :	תמיד מחבואים.
141	א' בר־אדון :	=אה, אי־ ,
142	ע' חזנוב :	לשחק במחבואים. משחקים אחרים, כמובן, ויתקין וסוס היו מוציאים אותנו
143		לבקעה ששמה היה הרבה [מטעים בקול רם את ההברה האחרונה], הרבה שנים
144		'בקעת האדון סוס'. משום מה? משום שבשבתות לפעמים היה סוס פורש לשם.
145		זו הייתה בקעה קטנה בין הגבעות [מבטא את העי"ן בהגייה ספרדית]. עכשיו
146		זה מיושב לְמִחְצָה, הוא היה שוכב על הפרחים או על העשב, והיה קורא בספר
147		ונח שם.
148	א' בר־אדון :	=אהה.
149	ע' חזנוב :	זה היה בקעת האדון סוס. ובכן שמה היינו מציגים לפעמים הצגות, דוד וגוליית.
150		ושמה רגמתי באבן והפלתי את ראשו של גוליית, מעל הבחור הגדול ממני
151		בְּשַׁנְתִּי, ששמו היה אביגְדֹר. היו הצגות לפעמים.
152	א' בר־אדון :	אגב, ה', עברית שבפיך היא אותה העברית שדיברת בה בילדותך ובנעורתך?
153		[רעשי רקע]
154	ע' חזנוב :	העברית שבפי, כמובן שהתעשרה עם התעשרות הלשון העברית בכללה. אבל
155		יסודה זה אותה העברית שלימדוני בבית הספר.
156	א' בר־אדון :	והמבטא הוא,
157	ע' חזנוב :	=והמבטא,
158	א' בר־אדון :	=וההיגוי הוא,
159	ע' חזנוב :	=אני חייב לשלושה אנשים.
160	א' בר־אדון :	מממ.
161	ע' חזנוב :	שני המורים שהזכרתי, אברהם בנימין סוס ויוסף ויתקין.
162	א' בר־אדון :	מממ.
163	ע' חזנוב :	הללו לא ביטאו, לא את ה'ע' ולא את ה'ח'. [הוגה בהגייה ספרדית] אחר כך
164		עברתי לבית ספר לְמֶל וּשְׁם זְכִיתִי לְהִיּוֹת תַּלְמִידוֹ,
165	א' בר־אדון :	=של דוד ילין.
166	ע' חזנוב :	של רבי דוד ילין. עד שבאתי לשם, לא ידעתי צורת דגש. זכורני, שאבי, אחרי
167		שגמרתי בית הספר, הוא לא ידע מה, מה עושים בְּקוֹטָן [בהגייה אשכנזית]. הוא
168		רוצה ללמוד, והוא כנראה נער היה, אוהב ללמוד ו', והתקדם בלימוד, מה עושים
169		בו? התייעץ עם רבי דוד ילין, ורבי דוד ילין אמר לו : "שמע, לסמינר אי אפשר
170		לקחת אותו. הוא יודע עברית דיו בשביל הסמינר, די והותר! אבל הוא קטן!
171		קטן, קטן! הגדולים יִמְעָכו [כך מבטא את המילה] אותו בין אצְעוּתִיהֶם".
172		<שְׁאַלְהוּ> אבי : "טוב, רבי דוד, מה אתה מייַעֵץ"? [ברקע קולות של ילדות או
173		נערות.] "תן לי אותו. אני אקח אותו לבית ספר לְמֶל, ילמד שם". ושמה למדתי
174		בבית ספר לְמֶל, והכרתי את הלשון האנגלית. והספקתי לספוג קצת מן

הקלסיקאים הגרמנים. בייחוד אהבתי את היינה.	175
ובכן הייתה התייעצות בין רבי דוד ילין ובין אבי, ורבי דוד ילין אמר לאבי:	176
"אינני מבין. הנער יודע עברית יפה, אבל אפילו צורת דגש [מטעים את המילה	177
בקול] איננו יודע".	178
א' בר־אדון: [צוחק]	179
ע' חזנוב: "מה עושים בו? אני אקח אותו אליי". בקיצור, למדתי שנה וחצי בבית ספר	180
למל, ובמשך חודש או שניים, הוא הסביר לי ההבדל בין דגש קל ודגש חזק. זה	181
לא נכנס למוחי כאן, בבית הספר.	182
א' בר־אדון: [מצחקק]	183
ע' חזנוב: מה זה דגש חזק, דגש קל, הכפלת האות? לא הבנתי. הוא לימדני את התורה.	184
ולו אני חייב תודה רבה לא רק על ידיעת הדקדוק העברי, עד כמה שנשאר לי,	185
עד כמה שעודני זוכר, אלא גם על שיפור סגנון הכתיבה שלי. סגנונו של רבי דוד	186
ילין היה קצר, קולע ומדויק. אולי קצת מיושן, אבל היה קולע ומדויק. וזה	187
קיבלתי ממנו.	188
א' בר־אדון: עכשיו, אני רואה שאתה מנסה להגות את ה'ח' [במבטא ספרדי] ואת ה'ע' [כנ"ל].	189
ע' חזנוב: זה הודות לרבי דוד ילין.	190
א' בר־אדון: האם אתה עושה זאת בדיבורך הרגיל, היום־יומי, או בהזדמנויות יותר	191
פורמליות?	192
ע' חזנוב: קשה לי לומר לך,	193
א' בר־אדון: =האם אתה ש', עושה זאת עכשיו מתוך, אה,	194
ע' חזנוב: =לא, אינני עושה,	195
א' בר־אדון: =כוונה מיוחדת,	196
ע' חזנוב: =אינני עכש',	197
א' בר־אדון: =תוך כדי שיחה איתי?	198
ע' חזנוב: לא, לא מתוך כוונה מיוחדת, אני חושב שזה פחות או יותר מתוך הרגל. אבל יש	199
בוודאי הרבה־הרבה פעמים שאינני, שאני, אינני שם לב, אינני מבטא, לא את ה'	200
ע' [במבטא ספרדי] ולא את ה'ח' [כנ"ל]. שמי עמ'ם [ע' במבטא ספרדי].	201
א' בר־אדון: מממ.	202
ע' חזנוב: תשאלני מה שמי – אגיד לך: 'עמ-ר'ם'. קוראים אותי עמרם, ובכן, עמרם, יהיה	203
עמרם. זהו. השפה הערבית בוודאי השפיעה ביודעין ופלא יודעין. אבל יותר	204
מהכול, השפיע רבי דוד ילין. לו אני חייב הרבה [מאריך ומדגיש את ההברה	205
האחרונה] תודה. מבחינות אלו של דקדוק הלשון והיגוי האותיות האלה.	206
א' בר־אדון: עכשיו, היית בערך בן 15 כשבאת, ללמל. ועד גיל 16, 17, למדת שם.	207
ע' חזנוב: כן, גמרתי שם.	208
א' בר־אדון: לאחר מכן, מ'ה עשית?	209
ע' חזנוב: לאחר מכן הלכתי לבית הספר המיסיונרי, הפרוטסטנטי, בבירות, הקולג'	210
האמריקני. והתקיים קודם לזה ויכוח בין אבא וביני. אבא חשש מאוד [מדבר	211

בלחש],	212
א' בר־אדון : =מממ.	213
ע' חזנוב : "אתה תלך [ממשיך ללחוש את דברי האב], עודך כל כך צעיר, תלך לבית ספר מיסיונרי? >שאף אחד לא ישמע<". "אתה, אתה אל תדאג. עלי לא ישפיעו המיסיונרים". וכך <חי>. למדתי שם, אחר כך נסעתי לקליפורניה והייתי שבע [ע' במבטא ספרדי] שנים באמריקה. וכפי שאתה רואה, לא נעשיתי גוי. אף על פי ש... זה לא כל כך קל להיות יהודי.	214 215 216 217 218
א' בר־אדון : [מצחקק]	219
ע' חזנוב : לא היה קל ל', לעבוד 20 שנה בפיק"א ולהיות אגרונום ואחר כך אגרונום ראשי בפיק"א, במוסד שלא מצא את מקומו בארץ. הברון אדמונד ידע [מטעים את המילה בקול] מה הוא רוצה. אבל הפקידות שלו לא הבינה <הבינו> לרוח העם היושב בארץ. והיו תמיד חיכוכים וצרות.	220 221 222 223
א' בר־אדון : מאלף תשע מאות ועשרים עבדת כאן?	224
ע' חזנוב : אני באתי ארצה באלף תשע מאות ותשע עשרה. אני התקבלתי לפיק"א על יסוד ההזמנה של מְסִיָּה הנרי פרנק [הוגה במבטא צרפתי]. אולי השם הזה זכור לך.	225 226
הוא היה יד ימינו של הברון אדמונד.	227
א' בר־אדון : אהה.	228
ע' חזנוב : שקרא אותי אליו, ונתן בידי את המחלקה החקלאית של פיק"א. ובכן, היו לי שדות בִּלְבִּיאל, בבית גן וּבְכָפֶר תבור.	229 230
א' בר־אדון : כשבאת לִיבְנִיאל וְלַבִּית גן, לכל המקומות האלה, שם כבר דיברו ודאי עברית, רהוטה,	231 232
ע' חזנוב : =דיברו עברית ומעניין הדבר.	233
א' בר־אדון : אתה עבדת גם בגליל ה' עליון?	234
ע' חזנוב : הייתי ממונה על הגליל התחתון, וגם הגליל העליון. אבל בעיקר, הגליל התחתון. הייתי הולך עד מטולה [מבטא דגש בטי"ת]. עובד בימים, ומרצה בלילות.	235 236
א' בר־אדון : באותו זמן, כשנסעת למטולה ולראש פינה, אנשים עוד דיברו במבטא המיוחד של, אה,	237 238
ע' חזנוב : =אז דיברו, הרב',	239
א' בר־אדון : =הספרדים עם ה', 'זבובים', <עם ה'נבזים'>?	240
[מדברים יחד]	241
ע' חזנוב : =הרוב דיברו יידיש. הנוער דיבר עברית, ודיבר עם ה'בי"ת!	242
א' בר־אדון : 'שבעה זבובים נבזים'!	243
ע' חזנוב : ז-הו!	244
א' בר־אדון : זה היה באלף תשע מאות עשרים עוד?	245
ע' חזנוב : =<אפשטיין> כמדומני היה שמו של <המור>,	246
א' בר־אדון : =כן, אבל מתי זה היה?	247
ע' חזנוב : אני התחלתי לעבוד בפיק"א ביוני, אלף תשע מאות ועשרים.	248

249	א' בר־אדון :	ואז עוד דיברו ה',
250	ע' חזנוב :	עוד דיברו כך, עם ה־בִּי"ת, אבל ה־בִּי, ה־בִּי, בִּי, בִּי, הזה לאט לאט, לשמחתי,
251		נעלם.
252	א' בר־אדון :	אחה. כן, אתה רוצה לספר לי קצת על היישובים ה־ סמוכים לכאן? א־ תם לא
253		הִייתָם מבודדים מבחינה זו, שלא היה לכם קשר עם ה־ אחרים?
254	ע' חזנוב :	=היה כמובן קשר, אבל, אתה מבין? האוטומוביל עוד לא היה נפוץ, ואפילו לא
255		היה נהוג, בראשיתה של התקופה. קשר היה פֻּעַגלות. פֻּחַגיות לִיג בעומר, היינו
256		רותמים את הסוסים פֻּעַגלות, ונוסעים לחוג עם החברים שם, או שהם היו באים
257		אלינו [מטעים את המילה].
258	א' בר־אדון :	=איפה?
259	ע' חזנוב :	פֻּחַבֻּות.
260	א' בר־אדון :	=או בראשון ל',
261	ע' חזנוב :	=או בעקרון. לראשון לציון אינני זוכר שום נסיעה. זה היה רחוק וקשה מדי.